

EN TOCH NOG “1790”

Marcel Nuijttens

Meerdere verzamelaars zullen het met mij eens zijn, wanneer ik beweer dat de muntenreeks, geslagen tijdens de Brabantse Omwenteling van 1790, tot de mooiste behoort ooit voor onze gewesten geslagen. Jammer genoeg van zo'n korte duur. Deze serie is echter ook nooit volledig geslagen en uitgegeven.

In deze reeks komt het vakkundig en kunstvol werk van de graveur Theodoor Van Berckel tot zijn volle recht. Dit artikel handelt op zich niet over de munten doch over het slagmateriaal dat terug te vinden is in het museum van de Koninklijke Munt van België.

*Munthof gelegen op het grondgebied van Sint-Gillis
in gebruik van 1887 tot 1987*

Toen de koninklijke Munt zich nog op haar vroegere locatie bevond, bracht de afdeling Numismatica Zuidwest-Vlaanderen op 15 februari 1967 een werkbezoek. Zeer opmerkelijk was daar dat allerlei slagmateriaal her en der verspreid lag, zoals op

tafels en vensterbanken, wat de indruk wekte dat er geen opbergruimte was. Eenmaal dat de Koninklijke Munt van België haar huidige gebouwen betrokken had in de Pachecolaan volgden nog meerdere bezoeken; nu konden wij verheugend vaststellen dat er orde op zaken gesteld was en er zelfs een klein museum ingericht was, waarin wij hulpstukken welke voor de muntenreeks van 1790 gediend hadden konden terugvinden. Wij mogen echter de zaken niet vooruitlopen en eerst even deze geschiedenis naar voor brengen.

Het is logisch wanneer een bezettende macht aanvoelt dat zij de greep op de macht aan het verliezen is dat ze alle maatregelen neemt om alle waardevolle voorwerpen naar hun land te laten overbrengen. Zo gebeurde het ook in 1790. Wanneer na de slag bij Fleurus de vlucht naar Wenen begon nam men uit de Munt niet alleen alle geslagen munten, maar ook de muntspecie en alle mogelijke slagmatrijzen en hulpstukken mee.

Was WO I en het daarop volgende Verdrag van Versailles er nooit gekomen dan zou alle slagmateriaal en hulpstukken zich nu nog in Wenen bevinden. Maar... in dit verdrag staat ondermeer: "Alle slagmateriaal en hulpstukken welke niet tot de Centrale Machten behoort, dienen aan het land van herkomst teruggegeven te worden".

Dit is eenvoudig na te trekken, immers de catalogus opgesteld door A. De Witte in 1909 maakt geen melding van dit slagmateriaal en de hulpstukken. Bij de heruitgave van het bezit van de Koninklijke Munt in 1977 staan echter drie hulpstukken voor de muntenreeks van 1790 aangegeven. Wij wilden echter zo mogelijk meer zekerheid en richtten dan ook op 4 februari 1999 een schrijven naar het "Kunsthistorisches Museum Münzkabinett" in Wien, met de vraag of dit slagmateriaal zich nog in Wenen bevond? Op 25 februari kreeg ik antwoord van Dr. Roswitha Denk waarin zij ons mededeelde dat: "Alle slagmateriaal aan België was teruggegeven" en voegde als bewijs de kopies erbij van de catalogus waarop vermeld was: "Abgegeben Belgien". Bij nazicht konden wij met zekerheid vaststellen dat het ging om de hulpstukken welke zich nu in de Koninklijke Munt bevinden.

CATALOGUS VAN DE HULPSTUKKEN

1. Hulpstuk voor de voorzijde van de zilveren leeuw

Vz. Belgische leeuw die in de rechterpoot een zwaard houdt en met de linkerpoot op een schild steunt waarin de tekst op drie lijnen: LI / BER / TAS

Afm: h 68 mm 50 x 49 mm, gewicht: 1,078 kg

Bibliografie: Cat. pat. en mat. Deel I nr. 92

Zilveren leeuw, Van Keymeulen nr. 239

2. Hulpstuk voor de voorzijde van de florijn

Vz. Stempel van de Belgische leeuw naar rechts

Afm: h 66 mm 42 x 42 mm, gewicht: 0,786 kg

Bibliografie: Cat. pat. en mat. Deel I nr. 93

Florijn type 1, Van Keymeulen nr. 240

Florijn type 2, Van Keymeulen nr. 241

3. Hulpstuk voor de voorzijde van het dubbel oord

Vz. Stempel van de Belgische leeuw die naar rechts gaat en een speer vasthoudt waarboven een vrijheidsmuts geplaatst is

Afm: h 65 mm 47 x 47 mm, gewicht: 0,880 kg

Bibliografie: Cat. pat. en mat. Deel I nr. 94

Dubbel oord, Van Keymeulen nr. 244

4. Slagmatrijs van de keerzijde van de medaille “Ons land bevrijd van de Oostenrijkse heerschappij”

Kz. ☼ SALVTIS PVBLICAE FVNDAMENTVM

De wapenschilden van de elf provinciale staten verbonden met een lint die in het midden een strik vormen.

Afm: h - mm 81 x 81 mm, gewicht: - kg

Bibliografie: A. DE WITTE, *Le graveur Théodore Victor van Berckel, Essai d'un catalogue de son œuvre*, Louvain 1909.

*Medaille “Ons land bevrijd van de Oostenrijkse heerschappij”,
A. de Witte (Van Berckel) nr. 116*

Dit artikel kwam tot stand met de medewerking van dr. Roswitha Denk, conservator van het Kunsthistorisch Museum in Wenen, dr. Johan van Heesch, medewerker Koninklijke Bibliotheek, Penningkabinet, Dhr Déveler, technicus bij de Koninklijke Munt, Jacques De Wilde, numismaat, Filip Nuijttens, fotografisch werk.

BIBLIOGRAFIE

A. DE WITTE, *Le graveur Théodore Victor van Berckel, Essai d'un catalogue de son œuvre*, Louvain 1909.

Mej. J. LALLEMAND, J. LIPPENS, M. THIRION, A. VAN KEYMEULEN, *Catalogus van de patrijzen & matrijzen van het museum van het Munthof. Boekdeel I Patrijzen en matrijzen van de munten*, Brussel 1977.

Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung der k.k. Hauptmünzamt in Wien, Wien 1901-1908.

A. VAN KEYMEULEN, *Munten van de Zuidelijke Nederlanden van Albrecht en Isabella tot Willem I*, Brussel 1981.

BIJLAGEN

1. Brief van Dr. Roswitha Denk, Kunsthistorisches Museum Wien.
2. Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des k.k. Hauptmünzamt in Wien, Wien 1901-1908, blz. 394.
3. Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des k.k. Hauptmünzamt in Wien, Wien 1901-1908, blz. 395.

KUNSTHISTORISCHES MUSEUM
Münzkabinett

1010 Wien, Burgring 5. Tel. 525 24382 Fax 525 24 / 501

Marcel Nuijstens
Boomforeeststraat 39
B-8870 Izegem
Belgien

Wien, am 25.02.99

Sehr geehrter Herr Nuijstens!

Von der Münze Österreich bekam ich Ihre Anfrage bezüglich Prägestempel oder deren Vorstufen für Münzen der Brabantischen Revolution aus dem Jahre 1790 überreicht. Der vom Münzkabinett des Kunsthistorischen Museums verwaltete und betreute Bestand an Münzstempeln hatte wohl nach Aussage des Stempelkatalogs "Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des k. k. Hauptmünzamt in Wien, Wien 1901-1908" einige der von Ihnen angefragten Stücke aufzuweisen. Kopien der jeweils relevanten Seite schicke ich Ihnen mit. Wie Sie selbst aber auf diesen Kopien erkennen können, verweist eine schriftliche Notiz darauf, daß diese Exemplare an Belgien abgegeben worden sind. Aus diesem Grunde kann ich Ihnen leider nur eine negative Antwort geben. Trotzdem viel Spaß und Erfolg bei Ihrer Arbeit!

Mit besten Empfehlungen

Dr. Roswitha Denk

Fortlaufende Nummer	Nummer des Stempels	
		Münzstätte Brüssel.
		Münzenprägung.
		<i>Münzseischnieder: Theodor van Berekel.</i>
	1225	Stempel v. J. 1790 zur Prägung von Lion d'argent für Belgien. — Geschnitten von Berekel.
		O. Stock: } Nicht vorhanden, ¹⁾ nur: U. Stock: }
1835		Av.-Punzen: Der aufgerichtete belgische Löwe v. d. l. S., den Kopf nach rückwärts wendend, hält in der rechten Pranke ein Schwert und stützt die linke auf einen ovalen Schild mit der Inschrift: LI BER TAS Dimensionen: Höhe des Punzen 67 mm; Diameter d. P. 32 mm und 25 mm. Gewicht: 1-078 kg. Num. Citat: Bonneville S. 26, Tab. 4, Fig. 2.
	1226	Stempel v. J. 1790 zur Prägung von Vierzehnern (XIV Sols) für Belgien.
		O. Stock: } Nicht vorhanden, ²⁾ nur: U. Stock: }
1836		Av.-Punzen: Zwei überkreuz gelegte Regentenstäbe; in den Kreuzwinkeln oben die Krone, unten ein Köpfchen (Zeichen der Münzstätte). Zu den Seiten die Wertzahl: X IV Am Stocke: X Dimensionen: Höhe des Punzen 66 mm; Diameter d. P. 19 mm. Gewicht: 0-855 kg. Num. Citat: Wellenheim 8630 var.
	1227	Stempel v. J. 1790 zur Florinprägung für Belgien.
		O. Stock: } Nicht vorhanden, ³⁾ nur: U. Stock: }
1837		Av.-Punzen: Der aufgerichtete belgische Löwe v. d. r. S. Dimensionen: Diameter d. P. 20 mm und 18 mm. Gewicht: 0-786 kg. Num. Citat: Bonneville S. 26, Tab. 4, Fig. 3.
		¹⁾ Av. DOMINI EST REGNUM Der belgische Löwe, mit der linken Vorderpranke einen Schild mit LI BER TAS, in der Rechten ein Schwert haltend. Rv. ET IPSE DOMINABITUR GENTIUM. Die Wappenschilder der eilf vereinigten Provinzen um die strahlende Sonne rangirt. Randschrift: QUID FORTIUS LEONE.
		²⁾ Rv. LEOP · II · D · G · R · IMP · S · A · G · HIER · HUNG · BOH · R · Das burgundische Kreuz; in den Winkeln: Herzogshut, Wertbezeichnung und Köpfchen (Zeichen der Münzstätte Brüssel). Rv. ARCH · AUST · DUX · BURG · LOTH · BRAB · COM · FLAN · Der gekrönte Doppeladler.
		³⁾ Av. MON · NOV · ARG · PROV · FOED · BELG · Aufrechtstehender Löwe, unten die Jahreszahl: 1790. Rv. IN UNIONE SALUS: Zwei aus Wolken ragende Hände; halten gemeinschaftlich eilf Pfeile; unten: I FLOR.

Belgien

Belgien

Fortlaufende Nummer	Nummer des Stempels	
1838	1228	Stempel v. J. 1790 zur Solsprägung (Kupfermünzen) für Belgien. O. Stock: } Nicht vorhanden, *) nur: U. Stock: }
		Av.-Punzen: Der aufgerichtete belgische Löwe v. d. r. S., hält in den Vorderpranken eine Lanze, auf welcher ein Hut gesteckt ist. Dimensionen: Diameter d. P. 20 mm und 17 mm. Gewicht: 0,88 kg. Num. Citat: Wellenheim 8633.
1839	1229	Stempel v. J. 1791 zur Prägung von halben Souveraind'ors für Belgien. *) O. Stock: } Nicht vorhanden, *) nur: U. Stock: }
		Av.-Punzen: Belorbeerter Kopf Kaiser Leopold II. v. d. r. S. Dimensionen: Höhe des Punzen 54 mm; Diameter d. P. 20 mm und 18 mm. Gewicht: 0,479 kg.
		Medaillenprägung.
1840	1230	Stempel v. J. 1790 zur Prägung von Medaillen auf die Förderung des öffentlichen Wohles in den Niederlanden durch die Fürsorge des Herrschers. — Geschnitten von Berckel. O. Stock: } Nicht vorhanden. U. Stock: }
		Av. (Rv.) Bb. des Kaisers v. Österreich AVGVSTI · PROVIDENTIA · FELICITAS · BELGIS · RESTITVTA · MDCCXC · Darunter zwei Füllhörner. Am Stocke: Dimensionen: Höhe des Stockes 44 mm (achteckig), 83 mm (achteckig); Diameter d. G. 34 mm. Gewicht: 2,6 kg. Num. Citat: Arneht 488.
1841	1231	Stempel v. J. 1790 zur Prägung von Ehrenmedaillen für die Freiwilligen im Limburger Lande. — Geschnitten von Berckel. a) O. Stock: LEOPOLDVS · II · AVG · DVX · LIMBVRGI (Av.) Belorbeertes Kopfbildnis Kaiser Leopold II. v. d. r. S.

*) Av. Im Kranze: AD | USUM | FOEDERATI | BELGII | 1790 und ein Köpfchen (das Zeichen der Münzstätte Brüssel).

Rv. Aufrechtstehender Löwe, der in den Vorderpranken eine Lanze, auf welcher ein Hut gesteckt ist, trägt.

*) Geprägt über Hofkammerdecret vom 30. Jänner 1786: Souveraind'ors- und Ducatenausmünzung nach gleichem Fuße; ferner vom 15. April 1786: Ausmünzung halber Souveraind'ors, ebenso vom 22. December 1791.

*) Av. Bb. des Kaisers, Rv. Wappenschild.

*Erst des Albert Casimir Herzog von Kuyven, Präfect von Belgien,
jegueimanant gewohnt.*